

ФОРМИРОВАНИЕ ЦИФРОВОЙ ЭКОСИСТЕМЫ ПОЧТОВЫХ КОМПАНИЙ НА ОСНОВЕ ESG-ПРИНЦИПОВ: КАЗАХСТАНСКИЙ ПОДХОД

ТУРЕКУЛОВА Д.М.*¹

д.э.н., профессор

НИЯЗОВ М.Н.¹

PhD, постдокторант

ИМАШЕВ А.Б.¹

PhD, ассоц. профессор

ЕСТУРЛИЕВА А.И.²

к.э.н.

¹ «Esil University», г. Астана, Республика Казахстан

² Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга имени Ш. Есенова
г. Актау, Республика Казахстан

АННОТАЦИЯ. В условиях цифровой трансформации и растущих требований к устойчивому развитию почтовые компании сталкиваются с необходимостью комплексной модернизации своей деятельности. Одним из основных направлений такой модернизации является формирование цифровой экосистемы, основанной на принципах ESG (экологического, социального и корпоративного управления). В статье рассматривается возможность создания такой экосистемы на примере Национального оператора почтовой связи Республики Казахстан — АО «Казпочта». Учитывая обширную территорию страны, неравномерную плотность населения и социальную значимость почтовых отделений, внедрение принципов ESG требует адаптации к специфическим условиям регионального развития.

Целью исследования является разработка модели цифровой экосистемы, учитывающей устойчивое развитие, социальную интеграцию и экологическую эффективность. Представлен пошаговый алгоритм внедрения ESG-стратегии, включающий оценку воздействия, расстановку приоритетов, внедрение энергоэффективных и инклюзивных решений, цифровизацию логистики и развитие партнерских отношений. Обоснована роль государства как ключевого партнера в реализации инициатив ESG, особенно в части финансирования и институциональной поддержки цифровизации.

Предложенные в работе подходы соответствуют международным стандартам, включая рекомендации Всемирного почтового союза, целей устойчивого развития ООН и методические документы OECD. Особое внимание было уделено возможности масштабирования данной модели на другие страны Центральной Азии, что открывает путь к формированию межгосударственной цифровой почтовой экосистемы. Полученные результаты имеют теоретическое и прикладное значение и могут быть использованы при стратегическом планировании трансформации почтовой отрасли.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: ESG, цифровая экосистема, почтовые компании, устойчивое развитие, цифровизация, Казпочта.

ESG-ҚАҒИДАТТАРЫ НЕГІЗІНДЕ ПОШТА КОМПАНИЯЛАРЫНЫҢ ЦИФРЛЫҚ ЭКОЖҮЙЕСІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ: ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ТӘСІЛ

ТУРЕКУЛОВА Д.М.*¹

э.ғ.д., профессор

НИЯЗОВ М.Н.¹

PhD, постдокторант

ИМАШЕВ А.Б.¹

PhD, ассоц. профессор

ЕСТУРЛИЕВА А.И.²

э.ғ.к.

¹ «Esil University», Астана қ., Қазақстан Республикасы

² Ш. Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті.
Ақтау қ, Қазақстан Республикасы

АҢДАТПА. Цифрлық трансформация және орнықты дамудың өсіп келе жатқан талаптары жағдайында пошта компаниялары өз қызметін кешенді жаңғырту қажеттілігіне тап болады. Мұндай жаңғыртудың негізгі бағыттарының бірі ESG (экологиялық, әлеуметтік және корпоративтік басқару) қағидаттарына негізделген цифрлық экожүйені қалыптастыру болып табылады. Мақалада Қазақстан Республикасының Ұлттық пошта операторы - «Қазпошта» АҚ мысалында осындай экожүйені құру мүмкіндігі қарастырылады. Елдің кең аумағын, халық тығыздығының және пошта бөлімшелерінің әлеуметтік маңыздылығын ескере отырып, ESG-қағидаттарын іске асыру өңірлік дамудың нақты жағдайларына бейімделуді талап етеді.

Зерттеудің мақсаты тұрақты дамуды, әлеуметтік инклюзияны және экологиялық тиімділікті ескеретін цифрлық экожүйе моделін әзірлеу болып табылады. Әсерді бағалауды, басымдықтарды анықтауды, энергияны үнемдейтін және инклюзивті шешімдерді енгізуді, логистиканы цифрландыруды және серіктестіктерді дамытуды қамтитын ESG-стратегиясын енгізудің қадамдық алгоритмі ұсынылған. ESG-бастамаларды іске асыруда, әсіресе цифрландыруды қаржыландыру және институционалдық қолдау бөлігінде мемлекеттің негізгі әріптес ретіндегі рөлі негізделген.

Жұмыста ұсынылған тәсілдер Дүниежүзілік пошта одағының ұсынымдарын, БҰҰ-ның Тұрақты даму мақсаттарын және OECD әдістемелік құжаттарын қоса алғанда, халықаралық стандарттарға сәйкес келеді. Бұл модельді Орталық Азияның басқа елдеріне масштабтау мүмкіндігіне ерекше назар аударылды, бұл мемлекетаралық цифрлық пошта экожүйесін қалыптастыруға жол ашады. Алынған нәтижелер теориялық және қолданбалы маңыздылыққа ие және пошта саласын трансформациялауды Стратегиялық жоспарлау кезінде пайдаланылуы мүмкін.

ТҮЙІН СӨЗДЕР: ESG, цифрлық экожүйе, пошта компаниялары, тұрақты даму, цифрландыру, Қазпошта.

FORMATION OF A DIGITAL ECOSYSTEM OF POSTAL COMPANIES BASED ON ESG PRINCIPLES: THE KAZAKHSTAN APPROACH

TUREKULOVA D.*¹

Doctor of Economic Sciences., Professor

NIYAZOV M.¹

PhD, postdoctoral researcher

IMASHEV A.¹

PhD, Associate Professor

YESTURLIYEVA Y.²

Associate Professor

¹ «Esil University», Astana, Republic of Kazakhstan

² Sh. Yessenov Caspian State University of Technology and Engineering, Aktau, Republic of Kazakhstan

ABSTRACT. In the context of digital transformation and growing requirements for sustainable development, postal companies face the need for comprehensive modernisation of their activities. One of the main directions of such modernisation is the formation of a digital ecosystem based on ESG (environmental, social and corporate governance) principles. The article considers the possibility of creating such an ecosystem on the example of the National Postal Communications Operator of the Republic of Kazakhstan - Kazpost JSC. Given the vast territory of the country, uneven population density and social importance of post offices, the introduction of ESG principles requires adaptation to the specific conditions of regional development.

The aim of the study is to develop a digital ecosystem model that takes into account sustainable development, social inclusion and environmental efficiency. A step-by-step algorithm for ESG strategy implementation is presented, including impact assessment, prioritisation, implementation of energy efficient and inclusive solutions, digitalisation of logistics and partnership development. The role of the government as a key partner in the implementation of ESG initiatives, especially in terms of financing and institutional support for digitalisation, has been substantiated.

The approaches proposed in this paper are in line with international standards, including the recommendations of the Universal Postal Union, the UN Sustainable Development Goals and OECD methodological documents. Special attention was paid to the possibility of scaling this model to other Central Asian countries, which opens the way to the formation of an interstate digital postal ecosystem. The results obtained have theoretical and applied significance and can be used in strategic planning of postal industry transformation.

KEYWORDS: ESG, digital ecosystem, postal companies, sustainable development, digitalisation, Kazpost.

КІРІСПЕ. Қазіргі заманғы пошта компаниялары бір жағынан экономиканың цифрлық трансформациясынан туындаған жүйелік өзгерістердің эпицентрінде, ал екінші жағынан тұрақты дамуға жаһандық назардың күшеюінде [1]. Негізінен жаз-

баша хат-хабарларды өңдеуге негізделген пошта қызметтерін ұсынудың классикалық моделі біртіндеп өзектілігін жоғалтады. Оның орнына цифрлық платформаларға біріктірілген электрондық қызметтер, соңғы миль логистикасы, қаржылық және

агенттік қызметтер алдыңғы қатарға шығады [2]. Осыған байланысты қызметтің әртүрлі бағыттарын біртұтас тұрақты жүйеге біріктіре алатын цифрлық экожүйелерді қалыптастырудың маңыздылығы артып келеді.

Мұндай экожүйелерді құрудың ең перспективалы тәсілдерінің бірі-үш негізгі өлшемді қамтитын ESG принциптерін (Environmental, Social, Governance) интеграциялау: экологиялық әсер, әлеуметтік маңыздылық және корпоративтік басқару сапасы [3]. Ұлттық пошта операторлары үшін, әсіресе аумағы үлкен және Қазақстан Республикасындағыдай халықтың тығыздығы біркелкі емес елдерде ESG-бағдарланған цифрландыру бәсекелестік позицияларды нығайту тәсілі ғана емес, сонымен қатар халықтың барлық топтары үшін базалық қызметтердің қолжетімділігін қамтамасыз ету жөніндегі әлеуметтік миссияға айналады [4].

«Қазпошта» АҚ — ның бірегей инфрақұрылымы бар-еліміздің барлық аумағын, оның ішінде шалғай және жету қиын өңірлерді қамтитын кең бөлімшелер желісі. Бұл мүмкіндік пошта операторын цифрлық және әлеуметтік дамудың әлеуетті катализаторына айналдырады. Алайда, бұл әлеуетті толық пайдалану үшін ESG принциптері шешуші рөл атқаратын цифрлық трансформацияға жүйелік тәсілді құру қажет [5].

Осы бап ESG-тәсіл негізінде «Қазпошта» АҚ Цифрлық экожүйесін қалыптастыру мүмкіндіктерін талдауға бағытталған. Зерттеу халықаралық стандарттарды, ұлттық цифрлық бастамаларды және эмпирикалық деректерді қарастырады, соның негізінде пошта секторында ESG Стратегиясын кезең-кезеңімен жүзеге асырудың авторлық алгоритмі ұсынылады [6]. Алынған нәтижелер Қазақстан үшін ғана емес, пошта саласы шеңберінде тұрақты цифрлық жаңғыртуға ұмтылатын Орталық Азияның басқа елдері үшін де пайдалы болуы мүмкін.

ЗЕРТТЕУ МАТЕРИАЛДАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ.

Бұл зерттеу Тұрақты даму жағдайында пошта секторының трансформациясына қатысты стратегиялық, нормативтік және эмпирикалық дерек-көздерді жан-жақты талдауға негізделген. Негізгі эмпирикалық база ретінде «Қазпошта» АҚ — ның ішкі стратегиялық құжаттары, оның ішінде цифрландыру, логистикалық инфрақұрылымды экологиялық жаңғырту бағдарламалары, электромобильдерді енгізу жоспарлары, сондай-ақ ESG (экология, әлеуметтік жауапкершілік, корпоративтік басқару) саласындағы корпоративтік саясатқа қатысты материалдар пайдаланылды.

Дүниежүзілік пошта одағының (UPU) ашық деректері мен есептері, ТМД және ЕО-ға мүше елдер бойынша статистика, сондай-ақ экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (OECD), Халықаралық Электр байланысы одағы (ITU) және басқа да бейінді ұйымдар әзірлеген цифрлық трансформация бойынша халықаралық ұсынымдар қосымша Талдамалық негіз болды [7]. Индикативті база ретінде БҰҰ-ның Тұрақты даму мақсаттары (ТДМ), атап айтқанда №9 (инфрақұрылым және инновация), №11 (Тұрақты қалалар) және №13 (климаттың өзгеруіне қарсы күрес) мақсаттары пайдаланылды [8].

Әдістемелік тұрғыдан зерттеу келесі тәсілдерді қолдануға негізделген:

- Салыстырмалы талдау әдісі-Қазақстанның, ТМД елдерінің және Еуропаның пошта қызметтерін цифрландыру деңгейіндегі айырмашылықтар мен ұқсастықтарды анықтау.

- Жүйелік ыдырау әдісі-қызметтер, инфрақұрылым және бизнес-процестер деңгейінде тұрақты шешімдерді енгізу бойынша стратегиялық бастамаларды құрылымдау үшін қолданылды.

- Case-study (кейс — талдау) әдісі- «Қазпошта» АҚ-ның нақты ESG-тәжірибелерін, соның ішінде электромобильдерді, хабарламалардың цифрлық арналарын және көп арналы шешімдерді енгізуді бағалау үшін пайдаланылды.

Кешенді тәсіл Ұлттық пошта операторында тұрақты цифрлық тәжірибелердің ағымдағы даму деңгейін бекітіп қана қоймай, оларды масштабтаудың негізгі кедергілері мен перспективаларын анықтауға мүмкіндік берді.

НӘТИЖЕЛЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ТАЛҚЫЛАУ.

ESG қағидаттарына негізделген пошта компанияларының цифрлық трансформациясы бизнес-модельді заманауи нарықтың сын-тегеуріндеріне кешенді бейімдеуді көздейді. Автор ұсынған «Қазпошта» АҚ ESG-экожүйесін енгізу алгоритмін кезең-кезеңімен қарастырып, оны есептеулермен және графикалық талдаумен нығайтамыз.

1. Әсерді бағалау және тұрақты дамудың тиісті мақсаттарын таңдау (ТДМ). ESG-стратегиясын іске асыру контекстінде «Қазпошта» АҚ БҰҰ-ның бірнеше тұрақты даму мақсаттарына (ТДМ) қол жеткізуге, әсіресе кең филиалдық желіні, қызметтердің мультифункционалдығын және халықтың осал топтарын қамтуды ескере отырып, айтарлықтай әсер ету әлеуетіне ие. Жүргізілген талдау Ұлттық пошта операторының қызметі жүйелі цифрлық трансформация жағдайында ықпал ете алатын 5 негізгі ТДМ бөлуге мүмкіндік берді:

SDG 8: лайықты жұмыс және экономикалық өсу.

«Қазпошта» салымы:

- Ауылдық жерлерде, әсіресе шалғай өңірлерде жұмыс орындарын ұсыну;

- E-commerce платформасы және жеткізу қызметтері арқылы микро кәсіпкерлікті дамыту [9];

- Логистикалық және қаржылық инфрақұрылым арқылы MSE секторын қолдау.

5 балдық шкала бойынша бағалау: 4.5 күшейту әлеуеті: сандық қызметтерді, өзін-өзі жұмыспен қамтуды және маркетплейстерді масштабтау.

ТДМ 9: Индустрияландыру, инновация және инфрақұрылым

«Қазпошта» салымы:

- Логистикалық және IT-инфрақұрылымды дамыту;

- Цифрлық шешімдерді енгізу (трек және сканерлеу жүйелері, онлайн-қызметтер);

- Бөлімшелерді smart post Office форматына жаңарту.

Бағалау: 4.0. Күшейту әлеуеті:

«Цифрлық Қазақстан» бастамаларымен интеграция, API-экожүйені дамыту [10].

SDG 10: теңсіздікті азайту. «Қазпошта» салымы:

- Халықтың тығыздығы төмен өңірлердегі базалық қызметтер;

- Әлеуметтік осал топтарға цифрлық қолжетімділікті қамтамасыз ету.

Бағалау: 3.5. Күшейту әлеуеті: қол жетімді қаржылық өнімдер, цифрлық білім, инклюзивті интерфейс [11].

SDG 16: бейбітшілік, әділеттілік және тиімді институттар

«Қазпошта» салымы:

- Қызметтерді цифрландыру арқылы ашықтық пен сенімділікті арттыру;

- Мемлекеттік инфрақұрылымның элементі ретіндегі институционалдық рөлді нығайту.

Бағалау: 4.2. Күшейту әлеуеті: цифрлық жеке куәліктер, blockchain-тізілімдер, тарифтік ашықтық [12].

SDG 17: тұрақты даму үшін серіктестік [13]. «Қазпошта» салымы:

- Мемлекеттік органдармен, МҚҰ, халықаралық ұйымдармен ынтымақтастық;

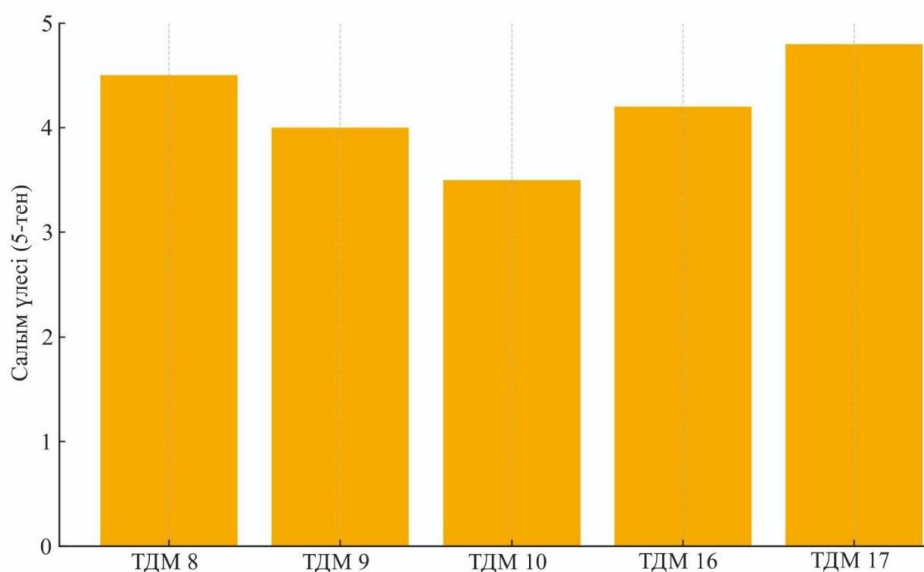
- Орталық Азияның цифрлық пошта экожүйесін үйлестіру әлеуеті. Бағалау: 4.8. Күшейту әлеуеті: трансшекаралық платформалар, стандарттарды біріздендіру, ESG-есеп беру.

Бағалау құралы және визуализация. Барлық ТДМ бойынша бағалауды визуализациялау және жинақтау үшін сараптамалық шкала (1-5 балл) пайдаланылды. Нәтижелер төмендегі диаграммада берілген:

Зерттеуді қорытындылай келе, мынаны атап өткен жөн:

- «Қазпошта» АҚ тұрақты трансформация үшін жүйелі әлеуетке ие. Инфрақұрылымды жаңғырту ғана емес, серіктестік, инклюзивті және ашық цифрлық экожүйені құру да аса маңызды болып отыр. ТДМ-ға салымды есепке алу болашақта компанияның стратегиялық және инвестициялық жоспарлауына ESG-индикаторларын қосуға мүмкіндік береді.

Сурет 1 – «Қазпошта» АҚ-ның орнықты даму мақсаттарына (ТДМ) қол жеткізудегі үлесін бағалау

*Ескерту: авторлар құрастырған

Кесте 1 - 2025 жылдан бастап «Қазпошта» АҚ-да электромобильдерді кезең-кезеңімен енгізудің экологиялық әсерін бағалау

Жыл	Электромобильдер саны	Шығарындыларды азайту, тонна CO ₂
2025	50	120
2026	150	360
2027	300	720
2028	500	1200

Ескерту: кесте дереккөздер негізінде құрастырылған [3,4, 9]

2. Экологиялық шешімдерді енгізу. Пошта операторларының қызметіне ESG-қағидаттарын енгізудің негізгі бағыттарының бірі экологиялық тұрақты логистикалық модельдерге көшу болып табылады. «Қазпошта» АҚ логистикалық бағыттардың кең желісі бар ірі ұлттық операторлардың бірі ретінде ішкі жану қозғалтқыштары (ІЖҚ) негізінде дәстүрлі көлікті пайдаланумен байланысты көміртегі ізінің жоғары деңгейіне ие.

Қоршаған ортаға теріс әсерді азайту үшін «Қазпошта» АҚ цифрлық трансформациялау стратегиясында электромобильдерге көшу көзделген, бұл №13 «климаттың өзгеруіне қарсы күрес» ТДМ талаптарына және ESG-дегі Environmental қағидатына сәйкес келеді.

Электромобильдер үшін дәлелдер:

- Ішкі жану қозғалтқышымен салыстырғанда CO₂ шығарындыларын 90% - ға дейін азайту.
- Шудың ластануын азайту.
- Техникалық қызмет көрсету және зарядтау шығындарын азайту.
- Баламалы энергетикамен интеграциялау мүмкіндігі.

Шығарындылардың төмендеуінің мақсатты көрсеткіштері мен болжамы:

«Қазпошта» АҚ 2025 жылдан бастап электромобильдер паркін кезең-кезеңімен кеңейту бағдарламасын іске асыруды жоспарлап отыр. Төмендегі кестеде күтілетін экологиялық әсердің мақсатты мәндері мен есептеулері келтірілген (эмпирикалық дәлелдерге сүйене отырып – әр көлікте жылына шамамен 2,4 тонна CO₂ үнемделеді).

4 жыл ішінде барлығы: электромобильдерді енгізудің толық әсері шамамен 2400 тонна CO₂ құрайды, бұл 130 мыңнан астам ағаш отырғызуға тең (шамамен 1 ағаш жылына ~18 кг CO₂ сіңіреді).

Инфрақұрылымдық талаптар мен тәуекелдер:

- Бөлімшелерде зарядтау станцияларын құру қажеттілігі.
- Қызметкерлерді оқыту.
- Жоғары бастапқы инвестициялар, өтелімділігі — 4-6 жыл.

Қосымша экологиялық бастамалар:

- Энергияны үнемдеу (LED, оқшаулау, автомат-

тандыру).

- Қайта өңделетін қаптамалар.
- Электрондық құжаттарға көшу.
- ISO 14001 сертификаты бар «Жасыл бөлім» бағдарламасы.

3. Әлеуметтік инклюзияны нығайту. «Қазпошта» АҚ Қазақстанның шалғай, жету қиын және ауылдық өңірлерінің тұрғындарын қоса алғанда, халыққа базалық пошта және қаржылық қызметтерді қамтамасыз ете отырып, маңызды әлеуметтік миссияны орындайды. Өзінің инфрақұрылымының арқасында компания әлеуметтік инклюзия мен цифрлық теңдіктің өткізгіші бола алады. Ол үшін халықтың әртүрлі топтарының қажеттіліктеріне бейімделген цифрлық сервистерді әзірлеу және енгізу ұсынылады.

Негізгі бағыттар:

- Мүмкіндігі шектеулі жандарды пайдалануды жеңілдететін дауыстық интерфейстерді, үлкейтілген қаріпті, түс контрастын, субтитрлерді және басқа мүмкіндіктерді қолдайтын инклюзивті мобильді қосымшаларды әзірлеу.
- Пошта бөлімшелерінде интуитивті интерфейс бар цифрлық өзіне-өзі қызмет көрсету терминалдарын орнату, соның ішінде қимылдарды дауыстау және жестау тілін қолдау.

- Қарттар, халықтың аз қамтылған топтары мен мүгедектер үшін цифрлық сауаттылық бойынша тұрақты тренингтер ұйымдастыру.

- ISO/IEC 27001 стандарттарына және «дербес деректер туралы» ҚР Заңына сәйкес келетін дербес деректерді қорғаудың күшейтілген тетіктерін енгізу.

4. Серіктестіктерді дамыту. «Қазпошта» АҚ ESG-стратегиясын орнықты іске асыру үшін ел ішінде де, халықаралық деңгейде де стратегиялық әріптестіктердің экожүйесін дамыту қажет. Жаһандану жағдайында пошта операторы трансшекаралық шешімдерді біріктіре отырып, Орталық Азияның цифрлық хабының рөлін атқара алады.

Ұсынылған серіктестік бағыттары:

- Дүниежүзілік пошта одағы (UPU), электрондық сауда (UNCTAD) және тұрақты даму (OECD ESG network) желісі бойынша халықаралық альян-

старға қатысу.

- «Цифрлық Қазақстан», «Бірыңғай терезе» және eGov-платформаларды қоса алғанда, ұлттық цифрлық бастамаларға интеграциялау [14].

- Ат-компаниялармен, банктермен, Телеком-операторлармен және стартаптармен мемлекеттік-жекешелік әріптестік (МЖӘ) негізінде жобаларды әзірлеу.

- Цифрлық сервистерді тестілеу және пайдаланушылардың кері байланысын жинау үшін университеттермен және ҰЕҰ-мен бірлескен пилоттық жобаларды жүргізу.

5. ESG-метрика жүйесін енгізу. Цифрлық трансформация нәтижелерін жүйелі мониторингтеу және бағалау үшін тиімділіктің негізгі көрсеткіштерінің (KPI) ESG-бағдарланған жүйесін енгізу қажет. Мұндай жүйе прогресті бақылауға, стратегияны түзетуге және ішкі және сыртқы мүдделі тараптар үшін ашықтықты қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

ESG көрсеткіштерінің мысалдары:

- Бір жеткізілімге (Environmental) CO₂ шығарындыларының деңгейі.

- Сандық инклюзивті терминалдары бар бөлімшелердің үлесі (Social).

- Мобильді қосымшаны (Social) пайдаланатын мүмкіндігі шектеулі пайдаланушылар саны.

- Тұтынушылардың қанағаттану индексі (Social).

- Корпоративтік есептіліктегі ашықтық, жылдық есептер мен ESG-декларациялардың (Governance) қолжетімділігі.

- Жергілікті жеткізушілерден сатып алу үлесі, қайта өңделген материалдардың үлесі (Environmental + Governance).

ESG-метрикаларды енгізу «Қазпошта» АҚ-ның инвестициялық тартымдылығын арттыруға, халықаралық стандарттарға сәйкес келуге және қоғамдық ортада орнықты дамуды көрсетуге көмектеседі.

ҚОРЫТЫНДЫ. Тұрақты даму және ESG-күн тәртібі контекстіндегі пошта компанияларының цифрлық трансформациясы мемлекеттердің логистикалық және әлеуметтік инфрақұрылымын жаңғыртудың ажырамас бөлігі болып табылады. Жүргізілген талдау электрондық коммерцияның өсуі, қызметтерді цифрландыру және бәсекелестіктің күшеюі жағдайында «Қазпошта» АҚ тұрақтылық, инклюзивтілік және технологиялық тиімділік құндылықтарына бағдарланған мультифункционалды цифрлық операторға трансформациялау үшін айтарлықтай әлеуетке ие екенін көрсетті.

Зерттеудің негізгі қорытындыларының бірі-логистика, қаржы, Мемлекеттік қызметтер және

цифрлық шешімдер біртұтас платформаға біріктірілген дәстүрлі пошта операторының моделінен бас тарту және экожүйелік тәсілге көшу қажеттілігін түсіну. Мұндай ауысу үлкен институционалдық өзгерістерді талап етеді, соның ішінде бизнес үлгісін қайта қарау, ESG көрсеткіштерін енгізу және ұзақ мерзімді әлеуметтік және экологиялық әсерлерге назар аудару.

ESG-қағидаттары негізінде «Қазпошта» АҚ Цифрлық экожүйесінің әзірленген тұжырымдамасы өзінің орындылығы мен практикалық қолданыстылығын көрсетті. Атап айтқанда:

- Орнықты дамудың тиісті мақсаттарын (ТДМ) бағалау «Қазпошта» АҚ қызметі экономикалық өсуді, инфрақұрылымды, теңсіздікті төмендетуді, тиімді институттарды және әріптестікті дамытуды қоса алғанда, кемінде бес негізгі мақсатқа қол жеткізуге ықпал ететінін көрсетті. Сандық бағалауды енгізу (сараптамалық шкала бойынша) дамудың басым бағыттарын бөліп көрсетуге және компанияның БҰҰ ESG-күн тәртібін іске асыруға қосқан үлесін дәл күшейтуге мүмкіндік берді.

- Дамудың экологиялық векторы, соның ішінде электромобильдерге көшу, CO₂ шығарындыларын азайту тұрғысынан жоғары әлеуетті тиімділікті көрсетті. Жүргізілген есептеулер 2028 жылға қарай 500 электромобильді кезең-кезеңімен енгізу жылына 1200 тонна CO₂ шығарындыларының төмендеуіне әкелетінін дәлелдеді, бұл 60 000-нан астам ағаш отырғызуға тең. Бұл шешім экологиялық тұрғыдан ғана емес, сонымен бірге ұзақ мерзімді перспективада экономикалық жағынан да тиімді.

- Әлеуметтік инклюзия ESG-нің көмекші элементі ғана емес, цифрлық және географиялық теңсіздіктің жоғары дәрежесі бар Қазақстандағы дамудың негізгі факторы болып табылады. Шалғай өңірлерде қолжетімді интерфейстерді, инклюзивті Мобильді қосымшаларды және цифрлық терминалдарды енгізу цифрлық экономикаға дәстүрлі түрде қаржылық және логистикалық процестерден шығарылған халық топтарын тартуға мүмкіндік береді. Бұл өз кезегінде цифрлық сауаттылық деңгейін және Ұлттық институттарға деген сенімді арттырады.

- Дамудың әріптестік моделі мемлекеттік бастамалармен («Цифрлық Қазақстан», eGov) интеграциялауды ғана емес, сонымен қатар Орталық Азия деңгейінде трансшекаралық цифрлық альянстарды құруды да көздейді. «Қазпошта» АҚ Цифрлық логистика мен қаржының макроөңірлік инфрақұрылымының операторы бола алады, бұл халықаралық қаржыландыру мен технологиялық әріптестікті тарту перспективаларын ашады.

- ESG-метрика жүйесі цифрлық трансформация тиімділігінің тұрақты мониторингін жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Ұсынылатын KPI негізгі аспектілерді қамтиды — бір жеткізілімдегі CO₂ шығарындылары деңгейінен бастап Есептіліктің ашықтығына және инклюзивті қызметтермен қамту үлесіне дейін. Мұндай көрсеткіштер ішкі басқарушылық тиімділікті де, азаматтардың, инвесторлардың және халықаралық ұйымдардың сенімін арттыруды да қамтамасыз етеді.

Осылайша, Қазақстандағы тұрақты даму және ESG қағидаттарына бағдарланған пошта операторының цифрлық трансформациясы уақыттың сын-тегеуріндеріне жауап беріп қана қоймай, нарықта тұрақты бәсекелестік позицияны қалыптастырады деп айтуға болады. Зерттеу нәтижесінде алынған нәтижелер елдің әлеуметтік-экономикалық жүйесіндегі ұлттық пошта операторының рөлін түсінуді кеңейтеді және логистика, цифрландыру және тұрақтылық

қиылысында жаңа саясаттар мен стратегияларды әзірлеуге негіз болады.

Әрі қарайғы зерттеулердің перспективалық бағыттары: пошта компаниялары үшін ESG-рейтинг жүйесін әзірлеу, Belt and road және «Қорғас» АЭА бастамалары шеңберінде интеграциялық әлеуетті бағалау, сондай-ақ ЖИ және Big Data тех-нологияларын пайдалана отырып, логистикалық процестердің цифрлық қосарларын құру болып табылады.

Үшінші тарап ұйымдары қаржыландыруды жүзеге асырған жоқ.

ҚАРЖЫЛАНДЫРУ ТУРАЛЫ АҚПАРАТ.

Мақала Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің гранттық қаржыландыру ғылыми жобасы аясында дайындалды, ЖТН АР26104777 «Системные эффекты реформирования квазигосударственного сектора: к новой модели государственного управления в Казахстане».

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

- 1 Зинченко В.В. Цифровизация как фактор устойчивого развития компании. – Екатеринбург, 2020. – 115 с.
- 2 Зиннуров У.Г., Шелихов Д.А. Конкурентоспособность и перспективы развития почтовой отрасли // Проблемы современной экономики. – 2018. – № 1. – С. 113–127.
- 3 Стратегия развития АО «Казпочта» до 2027 года. – Нур-Султан, 2020. – Утверждена протоколом Совета директоров от 4 ноября 2020 года.
- 4 Отчет в области устойчивого развития АО «Казпочта» за 2019 год. – Нур-Султан, 2019. – 13 с.
- 5 Консолидированная финансовая отчетность АО «Казпочта» за 2023 год. – Астана, 2023. – 84 с.
- 6 Ниязов М.Н., Турекулова Д.М., Хуаныш Л. Аймақты басқаруды цифрландыру елдің тұрақты даму факторы ретінде // Central Asian Economic Review. – 2022. – №1. – С. 100–112. URL: <https://doi.org/10.52821/2789-4401-2022-1-100-112>
- 7 Measuring digital postal services [Электронный ресурс] // Universal Postal Union. URL: <https://www.upu.int/en/Universal-Postal-Union/Activities/Digital-Services/Research> (дата обращения: 28.01.2025).
- 8 Breaking Boundaries: The Strategic Shift from Core Postal Services to Diversified Success [Электронный ресурс]. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/breaking-boundaries-strategic-shift-from-core-postal-christian-zrz9f> (дата обращения: 28.01.2025).
- 9 Postal operators: The need for transformation and corresponding strategic moves [Электронный ресурс]. URL: <https://www.adlittle.com/en/insights/viewpoints/postal-operators-need-transformation-and-corresponding-strategic-moves> (дата обращения: 28.01.2025).
- 10 Официальный сайт компании курьерской службы Avis Logistics [Электронный ресурс]. URL: <https://avislogistics.kz/pages/about/> (дата обращения: 14.08.2024).
- 11 Digitalization, e-commerce and sustainability remain top priorities for postal sector in 2024 [Электронный ресурс] // Parcel and Postal Technology International. URL: <https://www.parcelandpostaltechnologyinternational.com/news/e-commerce/digitalization-e-commerce-and-sustainability-remain-top-priorities-for-postal-sector-in-2024-report-highlights.html> (дата обращения: 30.11.2024).
- 12 Digital Transformation KPIs and Metrics to Track in 2025 [Электронный ресурс] // The ECM Consultant. URL: <https://theecmconsultant.com/digital-transformation-kpis-and-metrics/> (дата обращения: 30.01.2025).
- 13 The Top 4 KPIs for Postal and Parcel Organizations [Электронный ресурс] // Assurety Consulting. URL: <https://www.systemanditsimpact.com/2021/01/04/the-top-4-kpis-for-postal-and-parcel-organizations/> (дата обращения: 30.01.2025).
- 14 Taszharganov S., Turekulova D., Nukesheva A., Beisengaliyev B., Erkulova G. Reputation management in the healthcare system and its impact for sustainable development. Journal of Environmental Management and Tourism. 2021. Vol.12, No1. P. 43–55. [in English]

REFERENCES:

- 1 Zinchenko V.V. Cifrovizaciya kak faktor ustojchivogo razvitiya kompanii [Digitalization as a factor of sustainable company development]. Ekaterinburg, 2020. 115 p. [in Russian]
- 2 Zinnurov U.G., Shelihov D.A. Konkurentosposobnost' i perspektivy razvitiya pochtovoj otrasli [Competitiveness and development prospects of the postal sector]. Problemy sovremennoj ekonomiki. 2018. No1. P. 113–127. [in Russian]
- 3 Strategiya razvitiya AO "Kazpochta" do 2027 goda [Development strategy of JSC "Kazpost" until 2027]. Nur-Sultan, 2020. Uтверждена протоколом Совета директоров от 4 noyabrya 2020 goda. [in Russian]
- 4 Otchet v oblasti ustojchivogo razvitiya AO "Kazpochta" za 2019 god [Sustainability report of JSC "Kazpost" for 2019]. Nur-Sultan, 2019. 13 p. [in Russian]

- 5 Konsolidirovannaya finansovaya otchetnost' AO "Kazpochta" za 2023 god [Consolidated financial statements of JSC "Kazpost" for 2023]. Astana, 2023. 84 p. [in Russian]
- 6 Niyazov M.N., Turekulova D.M., Khuanysh L. Ajmakti basqarudy cifrandyru eldin turaqty damu factory retinde [Digitalization of regional governance as a factor of sustainable development]. Central Asian Economic Review. 2022. No1. P. 100–112. URL: <https://doi.org/10.52821/2789-4401-2022-1-100-112> [in Kazakh]
- 7 Measuring digital postal services [Electronic resource] // Universal Postal Union. URL: <https://www.upu.int/en/Universal-Postal-Union/Activities/Digital-Services/Research> (accessed: 28.01.2025). [in English]
- 8 Breaking Boundaries: The Strategic Shift from Core Postal Services to Diversified Success [Electronic resource]. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/breaking-boundaries-strategic-shift-from-core-postal-christian-zrz9f> (accessed: 28.01.2025). [in English]
- 9 Postal operators: The need for transformation and corresponding strategic moves [Electronic resource]. URL: <https://www.adlitttle.com/en/insights/viewpoints/postal-operators-need-transformation-and-corresponding-strategic-moves> (accessed: 28.09.2024). [in English]
- 10 Ofitsial'nyj sajt kompanii kuryerskoj sluzhby Avis Logistics [Official website of Avis Logistics courier company] [Electronic resource]. URL: <https://avislogistics.kz/pages/about/> (accessed: 14.08.2024). [in Russian]
- 11 Digitalization, e-commerce and sustainability remain top priorities for postal sector in 2024 [Electronic resource] // Parcel and Postal Technology International. URL: <https://www.parcelandpostaltechnologyinternational.com/news/e-commerce/digitalization-e-commerce-and-sustainability-remain-top-priorities-for-postal-sector-in-2024-report-highlights.html> (accessed: 30.11.2024). [in English]
- 12 Digital Transformation KPIs and Metrics to Track in 2025 [Electronic resource] // The ECM Consultant. URL: <https://theecmconsultant.com/digital-transformation-kpis-and-metrics/> (accessed: 30.01.2025). [in English]
- 13 The Top 4 KPIs for Postal and Parcel Organizations [Electronic resource] // Assurety Consulting. URL: <https://www.assuretyconsulting.com/the-top-4-kpis-for-postal-and-parcel-organizations/> (accessed: 30.11.2024). [in English]
- 14 Taszharganov S., Turekulova D., Nukesheva A., Beisengaliyev B., Erkulova G. Reputation management in the healthcare system and its impact for sustainable development. Journal of Environmental Management and Tourism. 2021. Vol.12, No1. P. 43–55. [in English]

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ:

Турекулова Даметкен* – кафедра «Менеджмент», доктор экономических наук, профессор, «Esil University», г. Астана, Республика Казахстан

E-mail: dametken.t@gmail.com

Ниязов Муса – постдокторант кафедры «Менеджмент», «Esil University», г. Астана, Республика Казахстан

E-mail: Nmussa1997@gmail.com

Имашев Айбек – ассоциированный профессор кафедры «Менеджмент», доктор PhD «Esil University», г. Астана, Республика Казахстан

E-mail: samruk_ast@mail.ru

Естурлиева Айгуль - ассоциированный профессор кафедры «Экономика», кандидат экономических наук Каспийского государственного университета технологий и инжиниринга имени Ш. Есенова, г. Актау, Республика Казахстан

E-mail: aigul.yesturliyeva@yu.edu.kz

Турекулова Даметкен* – «Менеджмент» кафедрасы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, Esil University, Астана қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: dametken.t@gmail.com

Ниязов Муса – «Менеджмент» кафедрасының постдокторанты, Esil University, Астана қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: Nmussa1997@gmail.com

Имашев Айбек – «Менеджмент» кафедрасының қауымдастырылған профессоры, PhD докторы, Esil University, Астана қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: samruk_ast@mail.ru

Естурлиева Айгуль – «Экономика» кафедрасының қауымдастырылған профессоры, экономика ғылымдарының кандидаты, Ш. Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті. Актау қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: aigul.yesturliyeva@yu.edu.kz

Turekulova Dametken* – Professor at the Department of Management, Doctor of Economic Sciences, Professor, Esil University, Astana, Republic of Kazakhstan

E-mail: dametken.t@gmail.com

Niyazov Mussa – postdoctoral researcher at the Department of Management, Esil University, Astana, Republic of Kazakhstan

E-mail: Nmussa1997@gmail.com

Imashev Aibek – Associate Professor at the Department of Management, PhD, Esil University, Astana, Republic of Kazakhstan

E-mail: samruk_ast@mail.ru

Yesturliyeva Aigul – Associate Professor at the Department of Economics, Candidate of Economic Sciences, Sh. Yessenov Caspian State University of Technology and Engineering, Aktau, Republic of Kazakhstan

E-mail: aigul.yesturliyeva@yu.edu.kz